

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АСІРЯН С. Р.,
аспірант кафедри міжнародного права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 341.231.14

СТАТУС РАДИ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ У СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

В статті досліджується структура, повноваження, основні функції Ради ООН з прав людини та проблеми її правозахисної діяльності.

Ключові слова: Рада ООН з прав людини, структура, повноваження, функції, напрямки діяльності.

В статье исследуется структура, полномочия, основные функции Совета ООН по правам человека и проблемы его правозащитной деятельности.

Ключевые слова: Совет ООН по правам человека, структура, полномочия, функции, направления деятельности.

The paper investigates the structure, powers, the basic functions of the UN Council on Human Rights and the problems of its human rights activities.

Key words: UN Council on Human Rights, the structure, powers, functions, activities.

Вступ. В умовах світової глобалізації важливого значення набуває створення та функціонування ефективних механізмів співробітництва держав у різних сферах. Це у повній мірі стосується і питань захисту прав людини, оскільки їх вирішення давно вийшло за межі виключної компетенції держав і є одним із пріоритетних напрямків розвитку міжнародних відносин та міжнародного права.

Постановка завдання. За останні 60 років міжнародна спільнота доклала значних зусиль для вирішення багатьох питань у галузі захисту прав людини, як шляхом прийняття міжнародно-правових актів, так і через формування різноманітних органів на універсальних і регіональних рівнях. Початок був покладений прийняттям в 1945 році Статуту ООН, що проголосив в якості однієї з цілей ООН заохочення і розвиток поваги до прав людини і основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови і релігії, а згодом була прийнята на основі резолюції Генеральної Асамблеї ООН Загальна декларація прав людини в 1948 році, що заклала сучасне розуміння концепції захисту прав людини у міжнародному праві [2, с. 497-500].

Результати дослідження. На даний час існує ціла система міжнародних договорів та міжнародних органів з прав людини. Одним із органів ООН у цій сфері була Комісія ООН з прав людини. Згодом 15 березня 2006 року вона була перетворена на Раду ООН, яка покликана вирішувати проблеми захисту прав людини як у всьому світі, так і в окремих державах [1, с. 68]. Таким чином, питання вивчення роботи Ради з прав людини ООН, ефективності та проблем її правозахисної діяльності є дуже актуальним.

Питання правового статусу Ради ООН з прав людини розглядалося в рамках загальних досліджень в галузі захисту прав людини такими вітчизняними та зарубіжними науковцями, як М.В. Буроменський, Р.А. Каламкарян, О.А. Лукашова, А.Ю. Олійник, О.Г. Шульц, А.Х. Абашидзе, Б.С. Крилов, А.П. Мовчан, Я.А. Островський, Р.А. Мюллерсон, А. Робертсон, В.А. Карташкін, Б.Г. Манов, С.В. Ісакович, О.А. Гольцяєв, Г.А. Хауамдаю.

При цьому за останні роки комплексних досліджень правової природи і діяльності Ради ООН з прав людини не проводилося, що і зумовлює вибір теми статті.

На універсальному рівні у 1946 році з метою захисту прав людини була створена Комісія ООН, яка виступала одним із органів ООН у цій сфері. Згодом 15 березня 2006 року на основі резолюції 60/251 Генеральної Асамблеї ООН Комісія була замінена на Раду ООН з прав людини. Її структура та інститути продовжують удосконалюватися. Питання про її статус поки не вирішене остаточно: до 2021 р. Рада продовжить роботу в статусі допоміжного органу Генеральної Асамблеї, а згодом у 2026 Асамблея має розглянути питання про подальше збереження або зміну цього статусу [3, с. 13-15].

На сьогоднішній день Рада формується на основі регіонального представництва країн-членів ООН і складається з 47 держав-членів, інші держави перебувають у статусі спостерігачів. Члени Ради обираються за принципом справедливого географічного розподілу. Місця в Раді діляться між регіональними групами наступним чином: група африканських держав – 13 місць; група азійських держав – 13 місць; група схід-

ноєвропейських держав – 6 місць; група держав Латинської Америки і Карибського басейну – 8 місць і група західноєвропейських та інших держав – 7 місць. Члени Ради обираються строком на три роки прямим таємним голосуванням під час сесії Генеральної Асамблеї і не мають права на негайне переобрання після перебування в Раді протягом двох термінів поспіль. Вибори проводяться щорічно, обирається одна третина членів Ради [4, с. 2].

Резолюція 60/251 Генеральної Асамблеї ООН визначає одну з основних функцій Ради – проведення всеосяжних періодичних оглядів та виконання кожною державою її зобов'язань і обов'язків у сфері прав людини, які забезпечують універсальність охоплення і однакове ставлення до всіх держав, тобто універсальні періодичні огляди (УПО). У загальних рисах визначаються і основні параметри УПО: огляд «повинен бути механізмом співпраці, заснованим на інтерактивному діалозі з відповідною країною за її активної участі, та облік її потреб у створенні потенціалу», «доповнювати, а не дублювати роботу договірних органів» [7].

Основу УПО становить:

- 1) Статут Організації Об'єднаних Націй;
- 2) Загальна декларація прав людини;
- 3) договори про права людини, учасником яких є держава;
- 4) добровільні заяви та зобов'язання держав, у тому числі зроблені або взяті при поданні їхніх кандидатур

для обрання в Раду з прав людини.

Основними цілями УПО є:

- 1) поліпшення становища в галузі прав людини на місцях;
- 2) виконання обов'язків та зобов'язань держави в галузі прав людини і оцінка позитивних змін і проблем, що стоять перед державою;
- 3) зміцнення потенціалу держави та технічної допомоги в консультації з відповідною державою і з його згоди;
- 4) обмін прикладами найкращої практики між державами та іншими зацікавленими сторонами;
- 5) підтримка співпраці в галузі заохочення та захисту прав людини;
- 6) заохочення всебічного співробітництва і взаємодії з Радою, іншими правозахисними органами та Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини [6].

Аналіз цілей огляду дозволяє зробити висновок про те, що контрольна діяльність УПО спрямована на системне зміцнення діяльності держав у галузі заохочення та захисту прав людини. Важливо також, що УПО покликаний заохочувати співпрацю держави з іншими існуючими контрольними процедурами в області прав людини, що підсилює їх взаємодоповнюваність. УПО може використовуватися як платформа для сприяння підвищенню поінформованості громадськості в питаннях прав людини.

На відміну від Комісії Рада з прав людини є допоміжним органом Генеральної Асамблеї ООН. Це означає, що вона прямо підзвітна всім членам Організації Об'єднаних Націй. Рада з прав людини є головним форумом ООН для діалогу і співпраці в галузі прав людини. Її очолює Верховний Комісар Організації Об'єднаних Націй з прав людини. Його обирають усі члени Організації, і кожна держава має шанс увійти до його складу. Разом з тим, порівняно з Комісією, встановлені досить серйозні критерії відбору кандидатів. Береться до уваги внесок кандидатів у справі щодо захисту прав людини, добровільні внески та виконання індивідуальних зобов'язань. Члени Ради з прав людини ООН піддаються періодичній перевірці протягом терміну їх повноважень [2, с. 500-502].

Важливим структурним елементом Ради з прав людини є Консультативний комітет. Він замінив Підкомісію із заохочення і захисту прав людини, яка функціонувала при Комісії з прав людини, і діє як «мозковий центр» при Раді з прав людини ООН, фокусуючи свою діяльність головним чином на дослідженнях і науково-обґрунтованих консультаціях, що надаються таким чином і в такій формі, в якій вони будуть затребувані Радою.

Консультативний комітет має повноваження щодо надання рекомендацій з питань підвищення ефективності процедур та пропозиції з приводу подальших досліджень в рамках роботи Ради ООН з прав людини. Він складається з 18 експертів, які пропорційно представляють п'ять регіональних груп Об'єднаних Націй (Африку; Азію; Східну Європу; Латинську Америку і країни Карибського басейна, а також західноєвропейські країни). Щорічно Консультативний комітет збирається на дві сесії загальною тривалістю до 10 робочих днів, а також може проводити надзвичайні сесії за згодою Ради [1, с. 68].

Відповідно до резолюції 16/21 Ради з прав людини, прийнятої 25 березня 2011 року з метою забезпечення кращої взаємодії Ради і Комітету, перша щорічна сесія Комітету повинна проходити перед березневою сесією Ради, а друга сесія – у серпні. Більш того, щорічна доповідь Комітету повинна подаватися до Ради на вересневій сесії і обговорюватися в рамках інтерактивного діалогу з головою Комітету [8].

Для досягнення цілей, визначених у Резолюції Генеральної Асамблеї щодо створення Ради, передбачено велику кількість процедур контролю за дотриманням визнаних міжнародним співтовариством прав людини.

Спеціальні процедури Ради з прав людини – це незалежні експерти в галузі прав людини, уповноважені інформувати і консультувати з конкретних питань в галузі прав людини або по ситуацій з правами людини в

певних країнах. Система Спеціальних процедур є центральним елементом механізму ООН з прав людини і охоплює здійснення експертиз стосовно усіх прав людини: цивільних, культурних, економічних, політичних та соціальних [1, с. 74]. Станом на 1 квітня 2013 нараховується 36 тематичних мандатів та 13 мандатів країн.

За підтримки Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) спеціальні процедури здійснюють державні візити з метою встановлення дійсного стану щодо дотримання прав людини та виявлення порушень; реагують на індивідуальні випадки порушень прав людини і проблеми більш широкого і структурного характеру, шляхом направлення державам або іншим особам повідомлень, що звертають їх увагу до передбачуваних порушень прав або зловживань; проводять тематичні дослідження та експертні консультації, сприяють розробці міжнародних стандартів у галузі прав людини, беруть участь в інформаційно-просвітницькій діяльності, підвищують обізнаність громадськості та надають консультації з питань технічної співпраці. Спеціальні процедури щорічно звітують перед Радою з прав людини. Більшість мандатарів також звітує перед Генеральною Асамблеєю. Їх завдання визначені в резолюціях, що засновують або що продовжують їх мандати.

Спеціальні процедури виступають або як окрема людина (що іменується «Спеціальний доповідач» або «Незалежний експерт»), або як робоча група, що складається з п'яти членів (по одному від кожної регіональної групи ООН: Африка, Азія, Латинська Америка та Карибський регіон, Східна Європа і група Західних країн). Спеціальні доповідачі, Незалежні експерти та члени Робочої групи призначаються Радою з прав людини і діють у своїй особистій якості. Вони беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення незалежності, ефективності, компетентності та цілісності допомогою невідкупності, неупередженості, чесності та добросовісності. Вони не є співробітниками ООН і не отримують грошової винагороди. Незалежний статус мандатарів має важливе значення для того, щоб вони могли виконувати свої функції з повною неупередженістю. Термін дії повноважень мандатарів, тематичних або країнних, не може перевищувати шести років [9].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що Рада ООН з прав людини має важливе як інформаційне, так і виховне значення для удосконалення роботи держав у сфері захисту і дотримання прав людини.

Список використаних джерел:

1. Азаров А.Я. Система захисту прав і свобод людини. Навчальний посібник. – М. : Московська школа прав людини, 2007. – С. 68–75.
2. Лукашова О.А. Права людини : підручник / відп.за ред. О.А. Лукашова. – 2-е видання, перепр. – М. : Норма : Інфра – М., 2013. – 560 с. – С. 497–507.
3. Олійник А.Ю. Міжнародний механізм забезпечення основних свобод людини // Актуальні проблеми юрид.наук у дослідженнях учених № 28. – К. : Б., 2004. – С. 13–21.
4. Генеральна Асамблея ООН створила Раду ООН з прав людини // Права людини – 2006. – 7 (1-15 березня). – С. 2–3.
5. Каламкарян Р.А. ООН та захист прав людини // за ред. Абашидзе А.Х., М. : РУДН // Держава і право. – 2011. – № 8 – с. 124–125.
6. Гольцяєв О.І. Міжнародний контроль в області прав людини і універсальний періодичний огляд : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.10 / О.А. Гольцяєв ; Російський університет дружби народів. – Москва, 2011. – 25 с.
7. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 60/251 (2006) від 3 квітня 2006 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/502/68/PDF/N0550268.pdf?OpenElement>.
8. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 16/21(2011) від 12 квітня 2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту : http://www.upr-info.org/IMG/pdf/a_hrc_res_16_21_hrc_review_r.pdf.
9. Сайт Генеральної Асамблеї ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.ohchr.org/RU/HRBodies/SP/Pages/Welcomepage.aspx>.

